

IASWECE
(TARPTAUTINE ŠTAINERIO/VALDORFO ANKSTYVOSIOS VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS ASOCIACIJA)
kartu su
LVVPIA
(LIETUVOS VALDORFO VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS INICIATYVŲ ASOCIACIJA)

Kotryna Laučytė

SKIRTINGO AMŽIAUS VAIKŲ POREIKIAI
IR PRASMINGA SUAUGUSIOJO VEIKLA
VALDORFO VAIKŲ DARŽELYJE

Baigiamasis darbas

Tęstinės studijos ikimokyklinės ir priešmokyklinės Valdorfo pedagogikos specializacijai įgyti
2020-2024 m. kursas

Vilnius, 2024

TURINYS

IVADAS	3
ŽMOGAUS SAMPRATA PAGAL VALDORFO PEDAGOGIKĄ	4
VAIKO AMŽIAUS TARPSNIAI	6
Vaikai iki ~3 metų (iki „Aš“ krizės)	7
Vaikai nuo ~3 iki ~5 metų	8
Priešmokyklinukai (Išleistuvinkai).	10
PRASMINGA SUAUGUSIOJO VEIKLA VALDORFO DARŽELYJE	11
Tarpusavio ryšys	11
Mėgdžiojimas ir smalsumas	13
Bendravimas - verbalinė ir neverbalinė komunikacija	15
Prasmingas rankų darbas	16
MIŠRAUS AMŽIAUS VAIKŲ GRUPĖS YPATUMAI	17
IŠVADOS	18
REFLEKSIJA	18
LITERATŪRA	20

IVADAS

Šią temą pasirinkau norėdama įsigilinti į skirtingo amžiaus vaikų raidos ypatumus. Geriau suprasti ir įsisąmoninti, ko mokosi trejų metų vaikas, o ko mokosi penkiamečiai ir septynmečiai. Kaip jis mato pasaulį? Ko prašo ir laukia iš suaugusiojo? Kas yra bendro vaikams mišrioje grupėje? Kaip skiriasi jų žaidimai?

Visus tęstinių studijų metus dirbau darželyje, tad šie klausimai mane lydėjo kasdien. Paskutiniaisiais studijų metais į grupę, kurioje dirbau, atėjo dvimečių vaikų, kai kuriems tik ką suėjo dveji. Taigi darželyje buvusi takoskyra tarp „didžiųjų“ ir „mažųjų“ stalo, kuriuos skyrė penkių metų slenkstis, pasikeitė. Dabar prie „mažųjų“ stalo sėdėjo 2-3 metų vaikai, o prie „didžiųjų“ 4-6 metų. Natūraliai gimė noras peržvelgti mažo vaiko raidą ir kaip Valdorfo pedagogika traktuoja vaiko amžiaus tarpsnius.

Pati dirbdama darželyje kasdien patiriu iššūkių ir mokausi kaip su jais gyventi, o iš klaidų pasimokyti. Bandydas suprasti ar aš matau vaiką, ar galiu jam padėti, ar galiu atliepti jo poreikius dažnai nuveda prie darželyje turimo „idealios auklėtojos (-o) portreto“. O čia jau vargas išeiti iš jo „sausai“, nes juk kiekviename žingsnyje galiu būti jautresnė ir pastabesnė, tad ypač pirmais darbo metais darželyje dažnai čia klupdavau ir pasiklysdavau. Kas man labiausiai šioje temoje neaišku? Klausimas kokia aš čia, darželyje, turiu būti man turbūt yra sudėtingiausias. Kaip matyti visus vaikus? Matyti jų skirtingumą amžiuje ir būti lanksčiai, kūrybingai bei jautriai kiekvieno vaiko procesams.

Šiuo darbu norėjau atskleisti tą apčiuopiamumą, tą tikrą ir gyvą suaugusįjį darželio kasdienoje. Klystantį, pasitaisantį, besikeičiantį ir būnantį (ne)paprastai prasmingai su vaikais. Matantį skirtingus skirtingo amžiaus vaikų interesus ir kuriantį sąlygas tiems interesams skleisti.

Pagrindinis šio baigiamojo darbo tikslas - aptarti skirtingo amžiaus vaikų poreikių atliepimo ypatumus Valdorfo darželyje. Darbo tikslui pasiekti užsibrėžiau šiuos uždavinius (Valdorfo pedagogikos šviesoje):

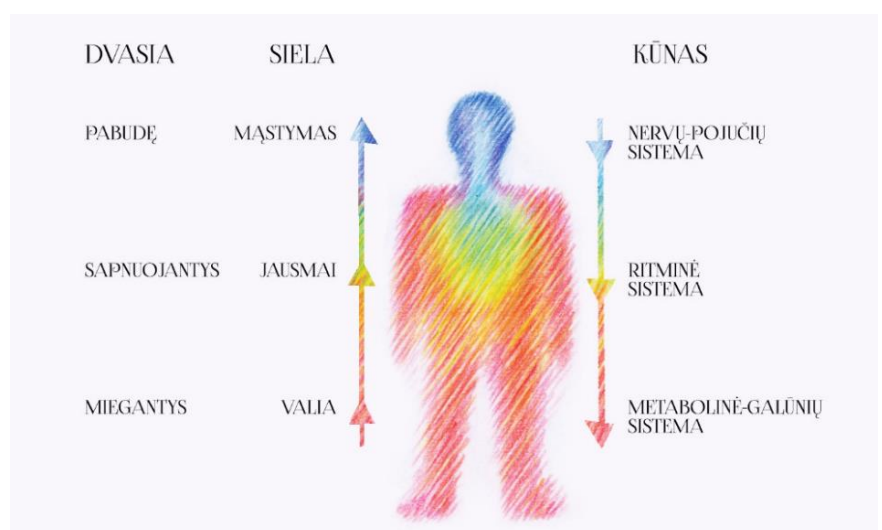
- Aptarti pirmojo septynmečio vaikų raidos ypatumus;
- Išskirti besikeičiančius vaikų poreikius bei kaip suaugęs juos atliepia;
- Apibrėžti naudingą suaugusiojo veiklą Valdorfo vaikų darželyje;
- Apibrėžti mišraus amžiaus vaikų grupės ypatumus.

ŽMOGAUS SAMPRATA PAGAL VALDORFO PEDAGOGIKĄ

Valdorfo pedagogika remiasi antroposofija - filosofine sistema, kurią XX a. pradžioje sukūrė austrų filosofas Rudolfas Štaineris. Antroposofija suteikia galimybę pažvelgti į žmogų kaip į daugiasluoksnę ir visapusišką būtybę, kurios esmė neapsiriboja tik materialiu pasaulio matymu, bet turi ir dvasinę dimensiją.

Vienas iš esminių antroposofinės žmogaus sampratos bruožų yra individualumo pabrėžimas. Vaikas yra suvokiamas kaip unikali asmenybė su savo paties vertybėmis, talentais, poreikiais, istorija ir likimu. Mes, ugdytojai, turime stengtis pažinti kiekvieno vaiko individualius poreikius ir gebėjimus bei taikyti mokymo metodus, kurie atitinka kiekvieno vaiko potencialą. Jautriai apie tą neapčiuopiamą individualumą kalba R. Štainerio žodžiai: *Gyvenimas yra tarsi augalas, turintis ne tik tai, kas aprėpiama akimis, bet dar ir tai, kas tūno slapčiausiose gelmėse – ateities užuomazgas. Kas mato ką tik prasiskleidusį augalą, tas žino, kad kada nors matys jį pražydusį ir duodantį vaisius. Jo slapčiausiose gelmėse jau dabar slypi žiedų ir vaisių užuomazgos. Bet kaip atrodo šitie būsimi žiedai ir vaisiai, vargu ar gali pasakyti žmogus, tiriantis tik tai, ką dabar mato. Tam reikia pažinti augalo esmę* (1, p.7).

Valdorfo pedagogikos požiūrio šerdis yra įsitikinimas, kad žmogaus prigimtis apima tris pagrindines sritis: fizinį kūną, sielos lygmenį ir dvasinį aspektą. Pripažįstama, kad žmogaus fizinis kūnas yra tik dalis visumos, su kuria reikia sąveikauti, tačiau siekiant tobulumo ir augimo, svarbu atsižvelgti į visus šiuos aspektus. Ši trijų sričių sąveika sukuria unikalų ir kintantį Trinario žmogaus paveikslą. Žmogui gimus jis pradeda savo kūną daryti savo namais (inkarnuojasi)

ir iš viršaus leidžiasi žemyn iki pat pirštų galiukų, lyg judesys, kuriuo užsidedame pirštinę.

R. Štaineris kalba apie tokį Fizinio kūno trinarį modelį:

- nervų-pojūčių sistema (galva, ryšys su pasauliu per pojūčius);
- ritminė sistema (torsas, ryšys su pasauliu per kvėpavimą, kraujotaką);
- metabolinė-galūnių sistema (ryšys su pasauliu per virškinimą ir judėjimo organus).

Sielos savybės (mąstymas, jausmai ir valia) pasireiškia per fizinį kūną, per nervų-pojūčių sistemą pasireiškia *mąstymas*, per ritminę sistemą – *jausmai*, per metabolinę-galūnių sistemą – *valia*. Čia taip pat išskiriama skirtinga suaugusio žmogaus ir vaiko sąveiką su pasauliu. Suaugusieji tarsi veikia iš viršaus - pirma sumąsto, pabūna kaip su tuo jaučiasi ir tuomet daro valingus judesius, jog pasiektų savo sumąstytą tikslą. Tuo tarpu vaikai veikia priešingai, jie pirma daro, vėliau pajaučia kokį poveikį tas veiksmas jam turi, o tuomet jau gali mąstyti „ką čia padarė“. Šis veikimo būdas ypatingai ryškus pirmajame žmogaus septynmetyje. Visą brendimo laiką tai po truputį keičiasi, iki kol žmogus tampa laisvu subrendusiu suaugusiuoju. Anot R. Štainerio dvasios aspektu žmonės savo mąstyme yra pabudę, jausmų sferoje sapnuojantys, o valios lygyje – dar miega.

Valdorfo pedagogikoje kalbant apie žmogų taip pat yra naudojamas terminas *keturnaris žmogus*. Ši koncepcija nurodo, kad žmogus yra daugialypė, daugiadimensė būtybė, sudaryta iš keturių esybės narių: fizinio, eterinio (arba gyvybinio), astralinio (arba sielos) ir dvasinio (arba „Aš“) kūnų. R. Štaineris kalba ir apie tris vaiko gimimus:

- Fizinio kūno gimimas yra mums visiems akivaizdus, matomas, o motinai bei kūdikiui jaučiamas. O štai kiti gimimai yra daug subtilesni, reikalaujantys pastabumo.
- Antrasis gimimas – tai eterinio kūno gimimas, kuris įvyksta apie septintuosius gyvenimo metus. Tuomet gyvybinės jėgos, kurios apima augimo, regeneracijos, dauginimosi ir kitus gyvybinius procesus, baigia savo darbą fiziniame kūne ir tarsi „išsilaisvina“ (besikeičiantys vaikų dantys yra ženklas to, jog eterinės jėgos baigė savo darbą žmogaus fiziniame kūne). Šiuo laikotarpiu (nuo pieninių dantų iškritimo iki lytinės brandos) Valdorfo pedagogika kuria aplinką skleistis ir lavėti šiam eteriniam kūnui - dėmesys yra skiriamas menui, religijai, stengiamasi atskleisti dieviškumo pradus žmoguje bei kosmose.
- Trečiasis gimimas, įvyksta lytinės brandos metu - tai astralinio kūno gimimas. Šis kūnas yra mūsų patirčių, vidinio pasaulio, jausmų, skausmų ir aistrų nešėjas. Jis bręsta ir formuojasi iki maždaug 21 metų, kuomet mūsų dvasinis („Aš“) kūnas įsitvirtina astraliniame kūne, su juo susisieja ir jį persmelkia. Tampa laisvas ir nepriklausomas, tuomet sakome, jog žmogus subrendo. Kiekviena iš šių keturių sferų yra svarbi ir jos visos turi sąveikauti harmoningai, kad žmogus galėtų visapusiškai vystytis.

Visi šie aspektai yra tarsi klausimai apie slėpinį pasaulį ir žmogų jame. Tai tarsi bandymas prasiskverbti iki objektų esmės, iki kažko nematomo ir neapčiuopiamo plika akimi. Šioje šviesoje dauguma pedagoginių sunkumų ar mokymo klausimų nušvinta nauja šviesa. Jie tarsi budina ir žadina ieškoti sprendimų ne programose ar reikalavimuose, bet čia ir dabar, gyvai.

Valdorfo pedagogikos požiūris į žmogų gali įkvėpti pažvelgti į save kaip į daugiasluoksnią ir kompleksišką būtybę. Galima teigti, jog Valdorfo pedagogika siekia suvokti žmogaus esmę, būties gilumą ir skatinti vaikų vystymąsi per kūrybiškumą, laisvę ir dvasinį augimą. Man asmeniškai susipažinimas su šia pasaulėžiūra tai lyg kvietimas eiti saviugdos keliu, kuris mane skatina ne žinoti, o ieškoti ir klausti. Gyventi turint klausimą ir ieškant atsakymo.

VAIKO AMŽIAUS TARPSNIAI

Valdorfo pedagogikoje kalbant apie žmogaus raidą yra išskiriama amžiaus tarpsnių teorija, kalbanti apie tai, jog pirmoje gyvenimo pusėje žmogus inkarnuojasi į savo kūną, o vėliau ekskarnuojasi (aukščiausias inkarnacijos taškas yra laikomas apie 33 gyvenimo metus). Šioje teorijoje kalbama, jog žmogus tarsi leidžiasi į žemę - vis geriau, tvirčiau įvaldo savo kūnus, mokosi, kaupia patirtį, kuri jį paverčia tuo, kuo jis yra. Ypatingai svarbūs yra pirmieji trys septynmečiai iki tol, kol „gimsta“ žmogaus individualybė. Jis tampa laisvas savo paties atžvilgiu.

Peder Mønsted, *Sunset over a Danish Fiord*, 1901

Šis tapybos darbas vaizduojantis saulėlydį man kalba apie tą jautrų metą tarp dienos ir nakties. Tarp matomo ir nematomo. Visa tai, kas dar, rodos, neseniai buvo aišku, ryšku, saulės nušviesta, pradeda keistis. Šešėliai tysta ir vis daugiau to, kas akimis aprėpiama, pasislepia, tampa nujaučiama, bet vis sunkiau pamatoma. O paryčiais, kuomet pradeda brėkšti, gali

nujausti artėjant dieną - aušra tarsi žada, jog tamsa, naktis ir nežinia baigsis. Saulė pakils, nušvies ir leis aiškiai pamatyti, kur aš esu.

Gilindamasi į Valdorfo pedagogiką, tokiomis akimis pradėjau matyti vaiką. Matyti žmogų jo aušroje. Galiu tik įsivaizduoti, ko jam reikia, bet išties tai man nežinoma, tai yra paslaptis. Man šis trapus aušros momentas gražiai iliustruoja tą paslaptį, kurią vaikas nešasi su savimi. O pati nešiuosi žinutę, jog mano kaip pedagogo tikslas yra leisti mažam vaikui augti neskubinamam. Ir kurti tokį ryšį su vaiku, jog jis jaustųsi priimtas toks, koks yra.

Vaikai iki ~3 metų (iki „Aš“ krizės)

Taigi - vaikas gimsta, atsiveria naujam, nepažintam. Jis tarsi sraigė išlenda iš kiauto ir susipažįsta su pasauliu bei gauna tris dovanas – vaikščiojimą, kalbėjimą ir mąstymą, kurios gyvenimo pabaigoje yra iš žmogaus paaimamos. Taip iš mažo kūdikėlio jis tampa vaiku.

Šiame amžiuje vaikas save suvokia per savo poreikius ir jų patenkinimą – vyksta subtili komunikacija tarp motinos ir kūdikio, be žodžių. Jis prašo maisto, poilsio, šilumos, bet taip pat ieško akių ir nori užmegzti santykį.

Mažam vaikui svarbiausia yra būti pamatytam, o taip, kaip bus suprantami ir atliepiami vaiko poreikiai, formuos jo savivertę. Jei jie bus jautriai bei supratingai išpildyti, jis jausis saugus ir gaus iš suaugusiųjų žinutę, jog „pasaulis yra geras“ (Valdorfo pedagogika kalba, jog ši žinutė yra pagrindinė, kurią tėvai ir ugdytojai turi perduoti vaikui jo pirmajame septynmetyje).

William-Adolphe Bouguereau, War, 1864

Tokio amžiaus vaikas yra labai egocentriškas, jam frazė „mes“ dar neegzistuoja. Santykis su pasauliu yra dualistinis – tu ir aš, o buvimas su vaiku yra labai individualus - valgyti tuomet, kuomet jis nori, migdyti tuomet, kada jam norisi. Vaiko poreikis yra pažinti - judėti, ragauti, liesti - taip vaikas patiria pasaulį. Stebint tokio amžiaus vaikus matyti, jog fantazija jame dar nepabudusi, o vaikas yra tyras gamtos tyrinėtojas. Jis daiktus uždengia, atidengia, meta, krauna, stato bokštus, paskui griaua. Vaikas tarsi stebi kaip pasaulis skamba, kai aš jį stukteliu? O kaip jis rieda? O kaip krenta? O kas yra „karšta“? O kas „aštru“?

Kai tokio amžiaus vaikai susitinka, tarkim smėlynėje, galima matyti, jog jie fiziškai yra vienas greta kito, bet žaidžia savo asmeninius žaidimus. Jie plaukia kasdienoje. Jiems didelio skirtumo nėra - ar rengiasi, valgo ar vaikšto – jie visur yra procese. Žaislams tokiam amžiuje jie neskiria didelės reikšmės. Geriau, jog tai būtų tikri kasdienoje naudojami daiktai – keptuvė su kuria kepa tėtis, močiutės siūlai, mamos knyga ar raktai ir pan. Viskas, ką mato suaugusiojo rankose. Vaikas iki „Aš“ krizės tarsi gyvena akimirkos amžinybėje.

„Aš“ krizė pasireiškia apie 2,5 - 3 metus. Tai metas kuomet vaikas apie save kalba nebe trečiu asmeniu, o pirmą kartą kalbėdamas apie save pasako „aš“. Apie šią krizę kalba ir raidos psichologija, ir dvasios mokslas. Psichologas L.Vygotskis kalbėdamas apie trečiųjų gyvenimo metų krizę, teigė, jog ją lydi negatyvizmas, užsispyrimas, atžagarumas ir savivaliavimas. *Šie visi simptomai išreiškia vaiko siekimą emancipuotis, tapti nepriklausomu. Pasikeičia vaiko santykiai su aplinkiniais žmonėmis ir jo paties požiūris į save.<...> Tai iš esmės yra vaiko socialinių santykių krizė, kai pasikeičia vaiko socialinė pozicija aplinkinių žmonių, motinos, tėvo autoriteto atžvilgiu* (6, p.217).

Šiuo metu taip pat pasireiškia baimės ir įsivaizduojami baubai, kas anksčiau nekamavo vaiko. Dvasios mokslas teigia, jog nuo kūdikystės iki trečiųjų gyvenimo metų vaikas yra globojamas Dievų, o trečiaisiais gyvenimo metais vaikas jau tampa žmonių vaiku. Jo ištartas „aš“ yra tarsi sielos kibirkštis, tarsi pirmasis sąmonės apsireiškimas jo kūne. Kalbėdamas apie save trečiuoju asmeniu vaikas tarsi pasaulį mato periferiškai, o pasakydamas „aš“ jis pradeda po truputį sueiti į save.

Vaikai nuo ~3 iki ~5 metų

Vaikas jau sako „aš“. Aš-tu dimensija keičiasi į aš-mes. Tai metas, kuomet vaikas gimsta socialiai, jam jau po truputį pradeda reikėti kitų santykių, ne tik bendravimo šeimoje. Mažėja egocentrizmas ir jis dažniau gali pamatyti kitą, jo emocijas, mokyti, jog ne visuomet visi nori to, ko nori tu. Tai vyksta labai palaipsniui. Vaikas jau įvaldęs kalbos dovaną – gali pasakyti ko nori ir ko nenori, gali išreikšti save, pasirūpinti savo pirminiais poreikiais – nueiti į tualetą, susirasti ką pavalgyti ar paprašyti pagalbos. Būtent dėl šių priežasčių psichologai rekomenduoja vaikus leisti į darželius nuo trejų metų.

Fiziškai per šiuos metus vaikas įvaldo kūną - daug bėgioja, drąsiai lipa į medį, balansuoja, supasi, ieško kuo įvairesnių judėjimo galimybių. Keičiasi galvos ir kūno proporcijos, vystosi kraujotaka ir širdis – ritminė sistema. Tai metas kuomet vaikui kaip „maisto“ reikia ritminių išgyvenimų - dainų, pirštų žaidimų, skaičiuočių bei metų ritmo išgyvenimo per šventes, ritualus, gimtadienius.

Tai yra fantazijos metai, kuomet žaidimams vaiką inspiruoja aplinkoje esantys daiktai - jie yra lydintys į fantazijų ir kūrybos pasaulį. Žaidimas prasideda ir tarsi upelis nučiuurlena tolyn. Visa, ką jis žaidžia, yra labai rimta ir tikra, o aplinkai vaikas turi reikalavimą, jog ji suprastų, ką jis žaidžia (*Aš esu tigriukas, o ne katė!*). Maži ir neišbaigti žaidimai vaikui augant perauga į didelius vaidmenų žaidimus, kurie kaip viesulas įtraukia visus aplinkui.

Mąstymas yra išplaukęs – simbolinis, lyg pasaka. Atsiranda nevalinga atmintis, kuri priklauso nuo išorės dirgiklių. Vaikas gali neprisiminti, ką valgė vakar ar šiandien, bet išgirstas pasakojimas apie lietingą dieną ir įlipimą į balą gali iškelti konkretų prisiminimą apie kažkada vykusį lakstymą po daug balų su konkrečiu draugu. Šiuo metu pradeda kurtis vaiko vidinis pasaulis, jis pradeda jausmus ne tik išreikti, bet ir išjausti. Įsigalioja moralinis kodeksas bei ateina supratimas kas yra gera, o kas - bloga.

Apie penktuosius gyvenimo metus vaikas patiria antrąją krizę – mirtingumo krizę. Vaikas šiame amžiuje pradeda įgyti platesnį suvokimą apie save ir pasaulį. Tai gali sukelti nerimą ir nesaugumo jausmą, nes vaikui kyla klausimų apie savo vietą visuomenėje ir asmeninį identitetą. Tai gali pasireikšti baime eiti miegoti, vaikas gali bijoti, jog užmigęs numirs. Šį laikotarpį dažnai lydi klausimai apie mirtį. Vaikas tarsi prašosi, jog jam užtikrintų saugumą, kuriuo jis suabejojo. Reikia jį nuraminti, pasakyti, jog „aš visada būsiu su tavimi, mes dar ilgai ilgai kartu gyvensim“. Jei vaikui kalbėsime apie biologinę mirtį, pradėsime intelektualizuoti,

Johannes Evert Hendrik Akkeringa, *Children on the Beach*, 1885-1900

įžodinti fizinę mirtį – tai gali vaikui sukelti dar didesnę siaubą, nes apie tai, kas kalbama, jis nieko nenuvokia. Tokiose situacijose galima vaiko paklausti „o kaip tu manai?“ ir netikėtai, vaikas gali pasufleruoti atsakymą, kurio jis ir ieškojo. O mūsų, suaugusiųjų, tikslas kurti vaikui saugią, o ne gąsdinančią ar bauginančią atmosferą sakydami: „tu dar tiek visko nežinai...“.

Priešmokyklinukai (Išleistuvininkai)

5-7 gyvenimo metais vaiko vidaus organai įgauna tokias formas kaip suaugusio žmogaus. Pasikeičia stuburo linkis, išsitiesia, išilgėja kaklas, dingsta putlus vaikiškas pilvelis, kūnas įgauna kietumo, išilgėja galūnės. Iš darželinuko tampa mokyklinuku. Visą tai, ką gavo iš mamos, per šiuos metus vaikas padaro savu. Šiuo metu gimsta vaiko eterinis kūnas, tai žymi besikeičiantys dantys - vaikas užsiaugino jau savo nuolatinius dantis, o paveldėtuosius iš tėvų atmeta.

Tai metas, kuomet lyg susiformuoja vaiko vidinis pasaulis - jausmai, kuriuos anksčiau tiesiogiai iškart išreikšdavo, dabar užsibūna viduje. Nebereikia išorės impulsų iššaukti atminčiai, nes vaikas jau gali valingai atsiminti, perpasakoti kas vyko dieną. Vaikas pradeda mąstyti abstrakčiai – suvokia, jog ir aš veikiu pasaulyje, o ne tik pasaulis veikia mane, neša tolyn. Jeigu noriu, aš galiu daryti pokytį. Mąstymas įgauna impulsą ir keičiasi, vaikai pradeda suprasti kas yra mįslė, pradeda patys jas kurti.

Trečioji krizė – septynmečio/fantazijos/nuobodulio krizė. Tai metas kuomet vaikui viskas yra nuobodu. Vieną dieną ateina į darželį ir „nežino ką žaisti“. Čia mums, suaugusiesiems, reikia suprasti, jog nuobodulys yra vystymosi dalis ir nepulti vaikui siūlyti veiklų, o geriausia tiesiog būti greta su vidiniu tikėjimu „tu sugalvosi kažką“. Nuobodulys tarsi atveria mus kūrybiniam mąstymui. Šiuo metu vaiko vystymėsi vyksta lyg regresas - iš naujo atsiranda mirties baimė (*mirs ir mama, ir tėtis, viskas...*), vaikas gali norėti miegoti su mama, bijoti eiti į darželį. Būnant greta vaiko reikia nepamiršti, jog aš esu suaugęs, o jis – vaikas. Leisti jam išgyventi visas baimes, saugioje aplinkoje ir žinoti, jog pagrindinis vaistas prieš baimę – tai neneigti jos, o su ja išbūti.

William-Adolphe Bouguereau, *The Nut Gatherers*, 1882

Po šios krizės vaiko kalboje atsiranda frazė „taip tyčia“. Vaikas žiūrėdamas į kitus vaikus žaidžiančius kapitonus ar katinus pamato, jog tai yra tik vaikiški žaidimai, tai - netikra. Fantazija nebenuneša taip toli kaip anksčiau, bet ji tampa vaikui įrankiu ir jis gali pirma sumąstyti, o tada jau žaisti. Šiuo metu gali atrodyti, jog vaikai niekada ir nežais – jie vis kalba ir ruošiasi žaidimui. Atsiranda planavimas (*rytoj žaisiu tai ir tai*) bei smalsumas, gilinimasis į procesus pasaulyje – kas, kur ir kaip vyksta.

PRASMINGA SUAUGUSIOJO VEIKLA VALDORFO DARŽELYJE

Joaquín Sorolla Bastida, *The Lanterns*, 1891

„Žibinto“ šviesa, su kuria gimdamas žmogus ateina į pasaulį, yra pati ryškiausia ir skaisčiausia. Visas vaikas, rodos, švyti. Akimis ir šypsena nušviesdamas kitus – jis yra tas, kuris padeda mums gyventi ir tikėti mūsų dvasios nemirtingumu. Tas švytėjimas, kuris paliečia visus aplink, po truputį tampa vaiko vidiniu pasauliu, jo dvasios žibintu. Su juo vaikas keliauja per gyvenimą, diena iš dienos pasišviesdamas ir mūsų suaugusiųjų galioje nieko nėra prasmingiau, kaip kurti tokią aplinką, kuri saugotų tą žibintą nuo vėjo, šalčio, lietaus ar kažko, kas galėtų jo šviesą slopinti ar užpūsti.

Mes, suaugusieji, esame labai svarbūs vaikui, bet drauge ir tik lydėtojai jo kelyje. Jam suteikiame namus, šilumą, užuovėją - saugią aplinką, kurioje galima mokytis saugiai išgyventi savo jausmus ir išbūti su baimėmis. Vaikas mumis pasitiki besąlygiškai - plikai, nuogai, naiviai ir tyrai kaip tik vaikai gali – jie tiki mumis, o mes turime rūpintis savo šviesa ir šiluma, ją puoselėti ir globoti, jog turėtume ką duoti vaikui – šviesos ir šilumos – ir taip stiprintume drąsą ir pasitikėjimą savimi juose.

Tarpusavio ryšys

Žmonėms be galo svarbu yra jų savijauta. Kiekvienas savo kūnu jaučiame, jog jei esame neišsimiegoję ar nepavalgę, mums sunkiau susikaupti, būti pakantiems, kantriems ar tiesiog džiaugsmingiems. Norint mokytis, mums reikia ne tik būti patenkinus savo pirminius poreikius, bet ir jaustis saugiai. Tik jausdamiesi saugiai galime drąsiai tyrinėti pasaulį ir mokytis naujų nepažintų dalykų.

Viso to iš mūsų reikia ir vaikui. Turime užtikrinti, jog visi mažo vaiko poreikiai būtų atliepti, t.y., miegas, maistas, žaidimas, ritmas ir meilė! Visų šių poreikių atpažinimas ir atliepimas kurs tarpusavio ryšį. O tas ryšys – ta nematoma, neapčiuopiama erdvė tarp suaugusiojo ir vaiko bus vieta, kurioje vaikas galės jaustis mylimas už tai, kad tiesiog yra. Vaikas galės atsipalaiduoti ir skleistis bei saugiai tyrinėti pasaulį. Tad mūsų, suaugusiųjų, pirmas ir pats svarbiausias tikslas būnant su vaiku yra megzti ryšį su žmogumi.

Kuo šiltesnius ir artimesnius ryšius vaikas turės su šalia esančiais suaugusiaisiais (mama, tėčiu, seneliais, auklėtojais ir pan.), tuo ramesnis jis jausis būdamas vienas pats ar patekęs į kitą jam nepažįstamą erdvę. Labai aiškiai apie tai rašo pedagogas Peteris Langanas: *Kuo anksčiau bendravimas suteikia vaikui pasitikėjimo ir saugumo, tuo greičiau jis supranta, kad iškilus pavojui, šalia bus tas asmuo, kuris jį apgins, pamaitins. Taip pasitikėjimas savimi ir šiuo asmeniu didėja ir atsiranda pasitikėjimas kitais žmonėmis. Vaikas mokosi įveikti savo baimę iš pradžių padedant mamai arba kitam artimam asmeniui. Ši ankstyva patirtis ugdo jo gebėjimą įveikti baimę pačiam. Panašiai vaikas lavina kitus gebėjimus, vaizdinius ir ugdo sielą nuostatas* (3, p.7).

Mezgant ir kuriant ryšius su vaiku yra svarbu pirmiausia turėti gerą ryšį su savimi. Tad Valdorfo pedagogikoje yra nuolat pabrėžiama, jog prieš ateidama į darbą su vaikais turiu paklausti savęs - ar aš gerai jaučiuosi? Ar nesu irzli? Ar esu patenkinta? O gal esu pikta? Ar man nieko netrūksta? O jei trūksta - ką galiu šiuo metu padaryti dėl savęs, jog galėčiau ateiti rami pas vaikus? Gal man reikia atsikvėpti, pabaigti nebaigtą darbą, atsigerti vandens ar tiesiog apsirengti šilčiau. Auklėtoja (-as) turi tarsi nusiimti namų drabužius ir užsivilkti auklėtojos (-o) prijuostę, kuri (R. Štainerio meditacijos žodžiais) jai primintų - *aš nešu ramybę savyje*. Turime nepamiršti, jog kai vaikas jaučiasi saugus jis mokosi, jis visada mokosi. Ir jei mes sukursime jam fiziškai ir emociškai saugią aplinką, tuomet vaikas galės drąsiai eiti tyrinėti beribio gyvenimo vandenyno ir artėti prie paties savęs.

Joaquín Sorolla, *The Three Sisters on the Beach*, 1908

Mėgdžiojimas ir smalsumas

Lektorė, daug metų Valdorfo vaikų darželyje dirbanti, Lourdes Tormes-Granados dalinasi įžvalgomis, jog vaikai ateidami į pasaulį atsineša dvi dovanas - mėgdžiojimą ir smalsumą - kurios juos lydi pirmąjį septynmetį ir ilgiau, jei nebūna nuslopintos draudžiančios ir intelektualizuojančios aplinkos.

Mėgdžiojimas - tai gebėjimas perimti į save viską, kas vyksta aplinkoje. Vaikas stebi, patiria ir (iš)žaidžia/kartoja tai, ką patyrė per pojūčius – taip jis mokosi apie pasaulį ir procesus jame.

Apie tai, jog mėgdžiojimas yra pagrindas kaip mokomės apie kitus žmones ir objektus pasaulyje, kalba ir psichologai, ir neuromokslininkai. Amerikiečių psichologas, kūdikių ir vaikų raidos specialistas, Andrew N. Meltzoff savo tyrimuose atrado, jog kūdikiai jau pirmaisiais savo gyvenimo mėnesiais atkartoja jiems rodomus paprastus kūno judesius (iškiša liežuvį, išsižioja ir užsičiaupia kaip šalia esantis žmogus). 8-9 mėnesių vaikai jau pradeda mėgdžioti ne tik mūsų kūno judesius, bet ir kaip naudojamės savo kūnu norėdami daryti įtaką pasaulyje, keisti jį. Jie mėgdžioja mūsų veiksmus su daiktais (tai, kaip elgiamės laikydami puodelį, muilą ar šaukštą). O nuo trijų metų vaikai jau kopijuoja daug abstraktesnius mūsų veiksmus – tarkim tai, kaip mes rūšiuojame daiktus (rutuliukas skleidžiantis vieną garsą dedamas į vieną krepšį, o kitaip skambantis, bet taip pat atrodantis, rutuliukas dedamas į kitą krepšį). Neuromoksle buvo pastebėta, jog smegenyse aktyvuojasi tos pačios smegenų dalys (veidrodiniai neuronai) ne tik tada, kuomet mes atliekame tam tikrus veiksmus, bet ir mums stebint ką nors atliekant tuos veiksmus. Tai reiškia, kad mūsų smegenys mokosi ne tik tada, kai mes kažką veikiamo, bet ir kai stebime kitus ar net galvojame kaip tai darysime.

Vaikų gebėjimas mėgdžioti nuo pat kūdikystės leidžia aktyviai patirti kito žmogaus veiksmus, elgesį, jausmus, mintis, kūno kalbą ir tai padaryti sau suvokiamu. Išorinis fizinis atkartojimas to kas vyksta vaiko aplinkoje yra susijęs su eterinėmis jėgomis ir mąstymo raida. Vaikas aktyviai stebėdamas ir mėgdžiodamas aplinkoje slypinčias prasmes tai tarsi įrašo savo fiziniame kūne - supranta kas yra kas ir kaip tai mane veikia, kaip su tuo elgtis (supranta, jog pastūmus duris, jos atsidaro, liečiant vandenį būna šalta ar šlapia, jog medis kietas ir kokio jis skonio...). Pradėjęs kalbėti vaikas daiktus ir veiksmus įvardija žodžiais, o augant elementarus daiktų įvardijimas virsta sąvokomis ir abstrakčiu vidiniu mąstymu. R. Štaineris kalbėjo, jog tos pačios jėgos, kurios atsakingos už organizmo augimą ir regeneraciją kūnui subrendus virsta mąstymo jėgomis (5, p.325). Tai tarsi oro įkvėpimas. Tai, ką vaikas suvokia mėgdžiodamas fiziškai išorėje, palaipsniui yra įkvepiama ir tampa vidiniu mąstymu, kurio nebereikia kartoti kūnu - tai tampa vidiniu žinojimu.

Antroji dovana, kurią vaikai gauna gimdami – smalsumas. Tai gebėjimas žiūrėti į pasaulį ir matyti visą jo grožį. Tik gimęs, kūdikis yra lyg saugančiame apvalkale ir tik po truputį jis atsidaro, atsiveria ir pradeda matyti pasaulį, jausti jo prisilietimus ir domėtis aplinka. Tai skatina įgimtas noras augti ir vystytis. Smalsumas yra susijęs ir su meile pasauliui. Juk kai myliu, tai noriu suprasti, žiūriu į procesus ar žmones smalsiai, domėdamasis. Išankstinė nuomonė ar etiketė užveria tą smalsumą, ji atskiria mane nuo pasaulio. Tuomet galiu teisti, vertinti ar tiesiog konkrečiai įvardinti ir eiti neatsigręžus toliau. Jeigu į skalbimą žiūrėsiu tik kaip į darbą, kuomet nešvarūs skalbiniai tampa švariais, tai lauksiu proceso pabaigos – švarių skalbinių. Bet jei leidžiame sau pabandyti į skalbimą žiūrėti su smalsumu - kas pasikeičia? Pradedu abejoti ar tikrai žinau, kas vyksta skalbiant, ko nepastebiu, kokia magija ir transformacija vyksta tuo metu. Ar skalbėja vienodai elgiasi su visais drabužiais? O gal kai kuriuos liečia švelniau ar grubiau? Ar skalbdama galvoja apie tai, kas bus pabaigus? O gal ji visą dėmesį sutelkusi į rankose turimą daiktą? Vaikas visada yra čia ir dabar. Jei vaiko pirminiai poreikiai patenkinti ir jis jaučiasi saugus, jis tyrinės. Visu savo kūnu jis čiupinės, uostys, lies ir domėsis aplinka. Jis ims tuos skalbinius, kaip ir jo mama, ir kiek jo kūnas leis, bandys pakartoti ką ji daro. Iš vaikų galime mokytis tos kasdien smalsumu persmelktos meilės pasauliui ir atvirumo patirtims, kurios jį suka.

Édouard Manet, *The Laundry*, 1875

R. Štainerio vaiko raidos teorija teigia, kad vaikai yra aktyvūs savo mokymosi kūrėjai. Jie gilinsis ir žais tokius žaidimus, kurie jiems yra reikalingi norint išvystyti tam tikrus įgūdžius, kurie pravers būnant suaugusiaisiais. Smalsumo ugdymas padeda vaikui norėti ir gebėti nuolat augti, mokytis ir kvestionuoti aplinkinius. Tai padeda lavinti vaizduotę ir kūrybiškumą jausmą, suteikiantį jiems pagrindinius įrankius, reikalingus būti drąsiais ir pasitikinčiais žmonėmis. Jei mes nesuteiksime vaikams laiko tyrinėti, kai jie yra maži, jie net negalės pamiršti kaip būti smalsiems, nes niekada to nesužinos.

Mums labai svarbu leisti atsiskleisti mėgdžiojimui ir smalsumui vaike. Stebėti ir laukti, kada vaikas parodys save, savo poreikius, norus, užduotis ir suvokti ką galiu duoti ir kuo padėti. Tai labai subtilus momentas reikalaujantis valios bei pastangų stebėti ir nenorėti atspėti. Stebėti savo pojūčius, patirti kas vyksta manyje, kai aš su klausimu ir smalsumu žiūriu į vaiką, kai kalbu apie jį ir užduoti klausimą sau - kas vyksta manyje, kai būnu su šiuo žmogumi? Ką galiu jam duoti? Ką manyje jis gali mėgdžioti?

Bendravimas - verbalinė ir neverbalinė komunikacija

Bendravimas tarp auklėtojos (-o) ir vaiko užsimezga jau pirmojo susitikimo metu. Čia svarbu atkreipti dėmesį, jog kalbame ne tik žodžiais - mes perduodame daug didesnę žinutę neverbaliai. Svarbu viskas - kokia mūsų balso intonacija, kalbėjimo tempas, balso įtampa, kokia mūsų kūno padėtis, gestai. Ar mes kviečiame ir norime susitikti? Ar mes sukryžiaavę rankas ir užsisiklėndę savyje?

Daugiametė Valdorfo darželio auklėtoja, Gitte Drewes, kviečia prisiminti, jog daug svarbiau už žodžius yra mūsų vidinis nusiteikimas bei kūno kalba ir pasitikti vaikus tiesiog šypsantis ir pritariamai linksintis. Ji kviečia ir vaikų tėvus taip ateiti į darželį atvedant ir pasiimant vaikus. Duoti vaikams žinutę „čia saugu ir gera, tavimi pasirūpins, aš pasitikiu šia vieta ir šiais žmonėmis“. R. Štaineris pabrėžia, jog *itin reikšminga jėga, formuojanti fizinius vaiko organus, yra džiaugsmas. Linksmi auklėtojų veidai, o ypač nuoširdi, tikra meilė šildo – tarsi perekšlė kiaušinius – ir padeda normaliai vystytis fizinių organų formoms* (1, p.18).

R. Štaineris kalbėdamas apie bendravimą tarp auklėtojos (-o) ir vaiko didesnę dėmesį skiria suaugusiojo vidiniam darbui: *svarbus yra dviejų individualybių – mokytojo ir mokinio, auklėtojo ir vaiko – bendravimas. Šiuo atveju pedagogo žinios ir gebėjimai mažiau svarbūs. Svarbiausia, koks žmogus yra mokytojas, koks jo temperamentas. <...> ko pasiekėme, ugdydami savo asmenybę, temperamentą ir charakterį.<...> vaikui beveik visai neturi reikšmės, ko pedagogas yra išmokęs. Jam svarbiau, koks žmogus jis yra, koks jo charakteris, temperamentas, ką iš šios asmenybės gaus, ar galės jį pamėgdžioti* (4, p.14). Mano akimis žiūrint, šiuose žodžiuose yra pabrėžiamas Valdorfo pedagogikos išskirtinumas - jis nuolat kelią suaugusiajam klausimą - o kaip aš? Yra nuolat kviečiama atsisukti į save ir reflektuoti, komunikuoti su pačiu savimi, su savo vidiniu vaiku - o kas su manimi vyksta vienoje ar kitoje situacijoje?

R. Štaineris kalbėjo, jog *pirmuoju gyvenimo tarpsniu vaikas yra vientisas jutimo organas. Visi aplinkos įspūdžiai sruvena jo organizmu, jis skamba ir aidi visais aplinkos garsais. Taip yra todėl, kad mažas vaikas dar nėra galutinai įsikūnijęs savo fiziniame kūne, jo dvasios-sielos esybė gyvena artimiausioje aplinkoje, todėl jis toks atviras visiems, jos veiksmas* (4, p.19). Šie žodžiai vaizdžiai nurodo tą vaiko atvirumą aplinkai, o tai, jog vaikai turi galingus įrankius – mėgdžiojimą ir smalsumą - leidžia jiems labai detalčiai pajauti aplinką ir per save ją išgyventi. Jie kartoja ir matomą, ir nematomą pasaulį – ir išorę ir vidų. Tad mums reikia nepamiršti, jog tai, kaip šnekame, kokius gestus ir kūno kalbą naudojame būdami greta vaiko, jį veikia tiesiogiai.

Prasmingas rankų darbas

R. Štaineris pabrėžė pavyzdžio vaikams svarbą ir tai, jog suaugusiojo atsakomybė yra būti vertu pamėgdžiojimo. Kalbant apie mėgdžiojimo temą reikia nepamiršti dviejų perspektyvų – stebinčiojo ir stebimojo. Stebintysis (vaikas) yra atviras pasauliui ir trokštantis mėgdžioti jį supančią aplinką, tuo tarpu stebimajam (suaugusiajam) tenka atsakomybė būti vertu pamėgdžiojimo, tad čia ypač svarbus dėmesingas ir atsakingas suaugusiojo buvimas.

Valdorfo vaikų darželyje mokymasis vyksta netiesiogiai - vaikai mokosi stebėdami pavyzdį. Čia ypatingą vietą užima rankų darbas. Tai, ką vaikas gali mėgdžioti stebėdamas suaugusįjį - tai įvairūs amatai, siuvimas, drabužių ar žaislų taisymas, daržovių pjaustymas, sodininkystė ir pan. Kuomet vaikai mato užsiėmusį, savo darbui atsidavusį žmogų, jie smalsauja.

Ryte atėjus į Valdorfo darželio grupę rasime susikaupusį ir dirbantį suaugusįjį. Auklėtoja (-as) pasisveikins ir pakvies pabūti drauge. Mažiesiems grupės vaikams (2-3 metų) svarbiausia jausti fizinį suaugusiojo buvimą greta, jaustis jos saugojamam, jie gali stebėti veiklą net išžioję arba pradėti žaisti su naudojamais siūlais, medžiagomis ar žaislais – tuo, kas yra netoliese. Vyresni vaikai dažnai klaus „ką čia darai?“. Gal auklėtoja (-as) lopo audinį ar taiso minkšto katinėlio uodegą, tuomet vaikai ateis patikrinti – ar jau baigta? Ir, žinoma, norės žaisti su tuo, kas buvo tik ką sutaisyta. Vyresni vaikai (4-5 metų) dažnai patys prašys prisijungti. Tokiu atveju auklėtoja (-as) pakvies drauge skusti bulves sriubai ar minkyti tešlą meduoliams, o gal yra ruošiami dažai lieti akvarelei ar sukami vilnoniai siūlai į kamuolį. Visi šie darbai yra kasdieniai, paprasti ir reikalingi buityje. Vaikas, matydamas kaip pavasarį į žemę sėjamos sėklos, kurios sudygs ir galime valgyti jų vaisius, o rudenį kuliamas, vėtomas ir malamas grūdas, iš kurio vėliau užmaišoma tešla ir iškepamas pyragas, gauna pasąmoningą žinutę, jog aš galiu pats savimi pasirūpinti ir pasigaminti maisto. Tai įgalina vaiką – jam suteikiama pasitikėjimo savo paties jėgomis.

Charles Edouard Frère, *Helping Hands*, 1880

MIŠRAUS AMŽIAUS VAIKŲ GRUPĖS YPATUMAI

Visuose Valdorfo darželiuose grupės yra mišraus amžiaus. Daugumoje darželių vaikai ateina būdami 3 metų ir toje pačioje vaikų, auklėtojų ir tėvų bendruomenėje auga iki mokyklinio amžiaus – 6-7 metų. Tokioje grupėje vaikai bendruomeniškumą patiria visa savo esybe – čia atsiras, kas moka geriau už mane ir gali man pagelbėti, bet bus greta kitas, kuris dar kažko nemoka ir aš galiu jam padėti. Vyresni vaikai stebėdami mažuosius, kurie dar apsilaisto valgydami, mato save kaip didesnius, jau daug išmokusius, o mažieji nori išmokti patys savarankiškai apsirengti ar padengti stalą kaip vyresnieji.

Théophile Emmanuel Duverger, *The Puppet Show*, 1901

Čia laisvas žaidimas yra be galo turtingas ir spalvingas. Vyresni grupės vaikai inicijuoja didelius žaidimus, kurie dažnai užima centrinę grupės erdvę. Mažiausi grupės vaikai, rodos, akimis „valgo“ tai, kas vyksta. Jie aktyviai stebi, žavisi plačiai išplėtę akis ir, rodos, „žaidžia“ su jais drauge (tik savo viduje). Antrus metus būnantys darželyje (3-4 metų vaikai) patys pradeda kurti savo žaidimus arba vyresnių vaikų yra pakviečiami atlikti jiems ne tokius svarbius vaidmenis jų žaidimuose.

Jei grupėje yra jaunesnių vaikų, kuriems 2 ar 3 metai, gali prireikti sulėtinti kiekvienos dienos tempą ir supaprastinti dienos lūkesčius, susijusius su kiekvieno ryto turiniu. Tai gali būti pliusas visai grupei, nes lėtesnis ir pastovesnis tempas, kurio reikalauja mažieji, gali būti lyg ramybės balzamas kiekvienam. Čia dažniau reikės palaukti eilėje, taip ugdant kantrybę, valią ir savitvardą, kol mažieji pirmieji nueis į tualetą ar apsirengs pižamas. Čia dažniau nuskambės frazė „jis dar mokosi“, taip ugdant empatiją kitam, čia kasdien pamatysi keturmetį, kuris pristumia mažajam laiptuką prie kriauklės ar nuima jam batus ir taip pasidžiaugia pats savimi, jog iš reikiančio pagalbos jau gali būti pagalbininku kitiems.

Kelerius metus būnant toje pačioje grupėje atsiranda bendruomeniškumo jausmas ir gilus ryšys su auklėtoja (-u), čia taip pat atsiveria naujos perspektyvos, kuomet vaikai mato vienas kito skirtingus gebėjimus, tai daug labiau atspindi tikrą gyvenimą pripildytą spalvų ir skirtybių. Tokioje grupėje kiekvienas išmoksta prisitaikyti prie šeimyninio gyvenimo duotybių. Tai lyg mažas kaimas ar didelė šeima, kur visi mokosi, auga ir tiesiog gyvena drauge.

IŠVADOS

Galvojant apie šio darbo išvadas, ateina R. Štainerio žodžiai išgirsti paskaitų metu – *Su pagarba sutikti, su meile auginti, laisvą išleisti*. Rodos, visas šis darbas yra noras tai argumentuoti. Dirbdama Valdorfo vaikų darželyje ir skaitydama antroposofinę literatūrą, kasdien įsitikinu, jog čia didžiausias dėmesys yra skiriamas vaikui, jo individualybei. Priimant jį, koks ateina, nevertinant ir nereiškiant jam lūkesčių, stengiantis suprasti, ko jam reikia ir svarbiausia - neskubinant. Duodant jam laiko.

Visas pirmasis septynmetis yra laikas užaugti savo kūnu, pradėti vaikščioti, kalbėti, mąstyti. Gimti socialiai (už šeimos rato ribų), rasti savo vietą tarp vaikų, išmokti pačiam savimi pasirūpinti, pereiti per krizes ir išaugti darželį. Taip, jog jame būti jau būtų nuobodu.

Valdorfo auklėtojos (-o) uždavinys yra sukurti tokią erdvę ir tarpusavio ryšį, jog vaikas galėtų atskleisti save, jog kiekvienas vaikas atėjęs į grupę rastų vietą, kurioje galėtų jaustis saugiai, būti priimtas, mylimas ir galėtų tyrinėti pasaulį ir santykius jame. Išbandyti naujas veiklas, klysti ir vėl bandyti. Auklėtoja (-as) su smalsumu stebi vaikus ir ieško būdų kaip vaikams sukurti ramią ir tausojančią aplinką bei ritmą; gyvena su gyvu klausimu „ką manyje vaikai gali mėgdžioti?“ Leidžia savo rankoms daryti kasdienai naudingus darbus, suteikiant priemonės vaikams prisijungti ir dirbti drauge.

Ugdymo procesas bus sėkmingas, kuomet vaikui suteikiamas saugumas, suaugusiojo pavyzdys, meile ir džiaugsmu pripildyta šilta atmosfera bei pakankamai laiko neskubinamai vystytis.

REFLEKSIJA

Gilinantį į vaikų raidą pirmajame septynmetyje, skaitant R. Štainerio tekstus, jaučiausi einanti vis giliau į mišką, kur vis daugiau medžių. Ten viskas greta - ir pasimetimas, ir pripažinimas, jog nežinai, ir smalsumas, atviras ir naivus, kurio kasdienoje moko vaikai.

Prieš šias studijas ir darbą Valdorfo darželyje kelis metus buvau dirbusi kituose vaikų darželiuose ir tai, kas buvo jau, rodos, pažinta darželio butis, sušvito naujomis spalvomis, daug ko nesupratau. Būdama ir grupėje, ir paskaitose, ir kolegijose smalsavau. Iki tol nebuvau gavusi tiek atspindžių, kvietimo atsigręžti į save, o sunkiose situacijos paklausti „kas man čia sukelia sunkumą?“ Man pirmieji studijų ir darbo metai buvo terapiniai, jaučiausi pristabdyta lėkime ir atgręžta. Tad galvodama kodėl pasirinkau būtent šią temą savo baigiamajam darbui, manau jog tai yra noras užrašyti, ką pamačiau. Nors dirbau grupėje, bet kažkoks vidinis barjeras neleido patikėti savimi kalbant su tėvais apie vaikus, rodos, tai tik teorija, o praktiškai

„aš juk nieko nežinau“. Dabar taip pat nežinau, bet pradedu po truputį atskirti tai, kas mums visiems yra bendražmogiška, o kas vaike individualu ir prašosi atidos, laiko ir švelnumo.

Gera pamenu, kaip prieš trejus metus atėjusi dirbti į darželį man kliuvo žodis žaidimas. Jo buvo daug ir visur – sprendžiant vaikų konfliktus ir gilinantis kieno tai žaidimas, kas prašosi būti priimtas į kito žaidimą ar nenori kažko priimti į savo, net sezoniniai spektakliai rodomi tėvams buvo vadinami - auklėtojų žaidimu. Dabar pati taip vadinu ir net sunkiai galiu suprasti, kas man tuomet kliuvo. Už jo, rodos, slypėjo kažkokia paslaptis, jaučiau, jog kažkas man yra nerodoma. Gal maniau, jog tik vaikai žaidžia, o aš jau rimtai ir tvirtai gyvenu savo gyvenimą ir tai nėra „vaikų žaidimas“? Ir rašydama darbą, ir dirbdama darželyje pradėjau daugiau žaisti, man žaidimas tapo lyg raktelis į gyvenimą. Leidžiu, rodos, sau daugiau klysti ir primenu, jog vienas ar kitas sprendimas nežinia kur nuves – tai tik gebėjimas laisvai, atsižvelgiant į situaciją naudotis savo galimybėmis. Ir, rodos, tai veda į pamatymą, jog visi žaidžiame savo žaidimus, jog visi einame savo keliu, kuriame tie patys žaislai, bet kiekvienas turime savitą ir unikalų santykį į juos. Ir mano laisvėje ir galioje tik puoselėti ar leisti nundyti tiems santykiams.

Apibendrinant, jaučiuosi sutvirtėjusi ir gavusi įkvėpimo kaip Valdorfo darželio pedagogė. Šis darbas tai, rodos, tokia vyšnia ant torto, o gal ne – tai tik vienas torto sluoksnių, nes tortas dar nebaigtas. Šio darbo rašymo procesas yra uždarymas visų šių metų dirbant Valdorfo darželyje, būnant paskaitose ir seminaruose su kolegėmis. Prisiminimai, kokia pati buvau prieš trejus metus jau nebėra tokie ryškūs manyje, tačiau pamenu, jog kildavo daug klausimų, kurie vėliau išblėso. Sėdus rašyti šio darbo vėl reikėjo savyje uždegti smalsumo žiburį ir bandyti paaiškinti tai, kas, rodos, yra savaime suprantama. Suprantu kaip lengva apsnūsti, o buvimas budriam ir ieškančiam reikalauja valios pastangų. Tad uždarant norisi palinkėti valios ganant savo žąseles bei žinoma meilės pasauliui ir jo paslapčiai.

Nikolai Pimonenko, *Evening*, 1900

LITERATŪRA

1. *Vaiko ugdymas dvasios mokslo požiūriu*. Rudolf Steiner. Lietuvos Valdorfo Pedagogikos Centro Leidykla. Vilnius, 1998.
2. *Ankstyvosios vaikystės pedagogika*. Elizabeth M. Grunelius. Lietuvos Valdorfo Pedagogikos Centras. Vilnius, 1999.
3. *Tegul vaikai auga neskubinami*. Peter Lang. Lietuvos Valdorfo Pedagogikos Centro Leidybos grupė, 2004.
4. *Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos*. Rudolf Steiner. Lietuvos Valdorfo Pedagogikos Centro Leidybos grupė, 2005.
5. *Padėkime augti*. Wolfgang Goebel, Michaela Glöckler. Tėvų paramos Valdorfo pedagogikai bendrija. Vilnius, 2006.
6. *Raidos psichologija*. Rita Žukauskienė. Margi raštai. Vilnius, 2007.
7. Asmeniniai tėstinių Valdorfo auklėtojų studijų paskaitų konspektai. 2020-2023.
8. *Imitation, Interaction and Recognition Communication between Children and Adults in the Waldorf Kindergarten*. Arve Mathisen and Frode Thorjussen. RoSE – Research on Steiner Education, 2017.